

وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ

الحمد لله الذي هدانا لهذا ما كنا لسنا الا قتران لنحو صحيح

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حضرت شیخ فرید الدین عطاء

ملک دین محمد انسید سنہ تاجران کتب

بل روڈ کشمیری بازار۔ لاہور پاکستان

ملک محمد عارف پرنٹر پبلشر نے اپنے دین محمدی
پریس لاہور میں چھپا کر بل روڈ لاہور سے شائع کیا

حمد باری تعالیٰ

حمد حیدر خدائے پاک را
 آنکہ در آدم و مسیح روح را
 آنکہ فرماں کرد قهرش باد را
 آنکہ لطف خویش را اظهار کرد
 آن خداوندی که ہنگام سحر
 سوئے او خصمیکہ تیر انداخت
 آنکہ اعدا را بدریا در کشید
 چوں عنایت قادر قیوم کرد
 با سلیمان اول ملک و سروری
 از تن صابر کبریا قوت داد
 آن یکے را از ہر سرکش شد
 اوست سلطان چو خواہد آن کند
 ہست سلطانی مسلم مرد را
 آن یکے را گنج و نعمت میدہد
 آن یکے از دود و دہیاں دہد

آنکہ ایماں داد مشت خاک را
 داد از طوفان بخت او نوح را
 تا منراشے داد قوم عسا و را
 یا حلیش نار را گلزار کرد
 کرد قوم لوط را زہر و زہر
 پیشہ کارش کفایت ساخت
 ناقہ را از سنگ خارا کشید
 در کعبہ داؤد آہن موم کرد
 شد مطیع خائمش دیو و پری
 ہم زیونس لقمہ با حوت داد
 دیگرے را تاج بر سرے ہند
 عالمے ادر دے ویراں کند
 نیست کس را زہرہ چون و چرا
 و گنجے را رنج و رحمت میدہد
 و گنجے در حسرت نان جان دہد

آں یکے بر تخت با صد غر و ناز
 آں یکے پوشید سنجاب سمور
 آں یکے بر لب تکر خواب و رخ
 طرۃ العینی جہاں جسم زند
 آنکہ بامرغ ہوا ماہی و صد
 بے پدر و فرزند پید او کند
 مردہ صد سالہ را حے میکند
 صانعی کر طلیں سلاطین میکند
 از زمین خشک و یاند گیاه
 ہیچکس در ملک او انبار نئے

دیگرے کردہ وہاں ز فاقہ باز
 دیگرے خفتہ بہرہ در تنوہ
 دیگرے بر خاک خواری بستہ تیغ
 کس نے آرد کہ اسجاد م زند
 بندگان ادولت و شاہی و صد
 طفل را در ہمد گویا او کند
 این بحر حق دیگرے کے میکند
 نجم راجم شیا طلیں میکند
 آسمان اے ستوں ارؤ نگاہ
 قول و را لحن نئے آواز نئے

در نعت سید المرسلین

بعد ازین گوئیم نعت مصطفیٰ
 سید الکونین ختم المرسلین
 آنکہ آمد نہ فلک معراج او
 شد و جودش حمتہ اللعالمین
 صد ہزاراں حمت جلال فرین
 آنکہ شد بارش ابوبکر عمر
 آں یکے اور ارفیق غار بود
 صاحبش بود نہ عثمان و علی

آنکہ عالم یافت از نورش صف
 آخر آمد بود فتح الاولین
 انبیاء و اولیاء محتاج او
 مسجد او شد ہمہ روئے زمین
 بر وے میراں پاک طاہرین
 از نہ انگشت او شد شوق فر
 دامن گرفت شکر کش ابرار بود
 ہر آں گشتند در عالم وے

آن یکے کان حیا و حلم بود
آن رسول حق که خیر الناس بود
هرم از با صد درود و صد سلام

و آن گریه باب مدینه علم بود
عم پاکش حمزه و عباس بود
بر رسول و آل و اصحابش تمام

در فضیلت ائمه دین مجتهدین

آل امامانے که کردند اجتهاد
بوصیفه بد امام با صفا
باو فصل حق قرین جان او
صاحبش بویوسف قاضی شده
شافعی و اورسین مالک یافند
احمد حبل که بود مرد حق
روح شان صد خیریت شاد باد

رحمت حق بر روان جمیل باد
آل سراج امتان مصطفی
شاد باد ارواح شاکر و ان او
وز محمد و الممنون اضی شده
یافت فیثان بن احمد زب و فر
وز همه چپیند از برده سبق
قصر دین از علم شان آباد باد

مناجات بجناب مجیب الدعوات

پادشاه جبرم مارا در گذار
نویس کار می و ما بد کرده ایم
سایه اوردند عصیا گشته ایم
و اما در فسق محصیا مانده ایم
روز و شب اندر معاصی بوده ایم
بیگانه نگذشت بر ما ساعته
بر در آمد بنده بگرخت

ما گناه کاریم و تو آمرزگار
چرم بے اندازه بجد کرده ایم
اخرا از کرده پشیا گشته ایم
بمقربین نفس شیطان مانده ایم
غافل از مردن و اهی بوده ایم
با حضوری دل نه کردیم طاعتی
ابر و خورشید و عصیا بخت

مغفرت دارد امید از لطفت تو
بحر الطاف تو بے پایاں بود
نفس شیطان زد کریم راه من
چشم دارم کز گناه پاکم کنی
اندر آں دم کز بدن جانم بری

ز آنکه خود فرموده لا تقنطوا
تا امید از رحمت شیطان بود
رحمت باشد شفاعت خواه من
پیش از آن کاندلحد خاتم کنی
از جہاں بانور ایمانم بری

در بیان مخالفت نفس با مآرہ

عافل آن باشد کہ او شاگرد بود
ہر کہ چشم خود فرو خور و اجواں
آں بود ابلہ ترین مردمان
وانگہ پندارد آن تار یک رائے
گرچہ درویشی بود سخت اسیر
ہر کہ اورا نفس تسنن ام شد
بر مراد نفس تا گردی اسیر
در ریاضت نفس بد آگوشمال
ہر کہ خواہی تا سلامت ماندہ او
مردمان اسیر سیر در خواب و ال
آنکہ رنجاند ترا خدرش پذیر
حق ندارد دوست خلق آزار را
از دستم ہر کو دے رارشش کرد

وانگہ بر نفس خود سادر بود
باشد و از دستکاران جہاں
کز پیے نفس ہوا باشد و ال
خواہد آمد زینش آخر خدائے
ہم ز درویشی نہ باشد خوبر
از خود مندان نیکو نام شد
صبر بگزین و قناعت پیشہ گیر
تا نبیند از دتر اندر و بال
از جمیع خلق روگردانداو
گشت بیدار آنکہ اورا از جہاں
تا بیانی مغفرت بروے گیر
منیت این خصلت یکے دیندار
آں جرحت بر وجود خویش کرد

آنکه در بند دل آزاری بود
 اے سپر قصد دل آزاری مکن
 خاطر کس را مرغیاں اے سپر
 نام مردم جز بنه نیکوئی مبد
 قوت نیکی نه داری بد مکن
 روزباں از غنیت مردم به بند
 هر که از غنیت بالمش لبته نیست

در عقوبت کار آزاری بود
 وز خدائے خویش پیروی مکن
 ورنه خوروی زخم بر جان و جگر
 گر همه خواهی که گردی معتبر
 بر وجود خود ستم هیچ مکن
 تانہ بینی دست و پا خود به بند
 اینجاں کس از عقوبت رسته نیست

در بیان فوائد خاموشی

اے برادر گزندستی حق طلب
 اگر خب داری زحمتی لایموت
 اے سپر نپو بصیحت گوش کن
 هر که گفتار بسیارش بود
 عاقلان را پیشه خاموشی بود
 خامشی از کذب و غیبت واجب است
 اے برادر خیر شناسی حق مگو
 هر که در بند مبد عمارت میشود
 دل ز پر گفتن مبد و در بدن
 آنکه سعی اندر فصاحت میکند

جز بفرمان خدا کمشائے لب
 بر دہان خود بنه مهر سکوت
 اگر نجاستے بیدت خاموش کن
 دل رزون سینه بیمارش بود
 پیشه جاہل فساد اموشی بود
 ابلہست آن کو بہ گفتن غیبت
 قول خود را از برائے وق مگو
 ہر چه وارد جملہ غارت میشود
 گر چه گفتارش بود در بدن
 چہرہ دل را چراحت میکند

روز باں اور دہاں محبوبس دار
ہر کہ او بر عیب خود دنیا شود

وز خلایق خوشش اما یوس دار
روح او را قوتے پیدا شود

در بیان عمل خالص

ہر کہ باشد اہل ایمان اے غریب
از حسد اول تو دل را پاک دار
پاک دار کذب از غیبت زیباں
پاک کرداری عمل از ریاء
چون شکم را پاک داری از حسد
ہر کہ دارد این صفت باشد شریف
ہر کہ باطن از حرامش پاک نیست
چون نباشد پاک اعمال از ریاء
ہر کہ اندر عمل اخلاص نیست
ہر کہ کارش از برائے حق بود

پاک ارد چار چیز از چار چیز
خوشتن بعد از اں مومن شمار
تا کہ ایمانت نیفتد در زیباں
شمع ایمان ترا باشد ضیاء
مرد ایمان ار باشد و التلام
ورندارد و دارد ایمان ضعیف
روح او را راہ سو افلاک نیست
ہست بجاصل جو نقش بوریا
در جہاں از بندگان خاص نیست
کار او پیوستہ بار و نق بود

در سیرت ملوک

چار خصلت اے برادر جہاں
پادشاہ چوں بر ملا خنداں بود
بار صحبت داشتن با ہر فقیر

پادشاہاں را ہے دار و زیباں
بگمایاں در ستیش نقصاں بود
پادشاہاں را ہے ساز و خنجر

باز نال بسیار که خلوت کند
هر که افسر جهان داری بود
عدن بیدار دشتاها را و داد
گر کند آهنگ ظلم پادشاه
باز نال شاک که و خلوت نشست
چونکه عادل باد میمون لقا
چون کند سلطان که مال بشکری

خوشتن شاه بی سببیت کند
میل و سوئے کم آزاری بود
تاز عدش عالمی کردند شاد
سو و کند مرد را گنج و سپاه
دور نبود که رود ملکش ز دست
باشد اندر ملکات شاه را بفتا
بهر او بازند صد جاں سز سزی

در بیان حسن خلق

چار چیز آمد بزرگی را در پیل
علم را اغراض گردن بحیاب
هر که دارد دانش عقل متوین
و تکیان باشد که جوید وصل و دست
اے برادر که خیر داری تمام
هر که باشد تلخ گوئی و ترش روئی
هر که از دشمن نه باشد پیر حذر
در میان و ستال مسرور باش
در جوار خود عذر و راه بده
یا محباں باش و الم بهشت بین

هر که این دارد بود مرد حلیل
خلق را داد و جواب با جواب
اهل علم و حلم را دارد عزیز
زانکه از دشمن خد کرد و نیکوست
نرم و شیرین گوئی با دم کلام
دوستان از دیگران اندر روی
عاقبت بنید از ورنج و ضرر
گر خیر داری ز دشمن و ربابش
از بر ائے آنکه دشمن دور به
تا توانی روئے اعدا را مبین

اے پسر تدبیر راہ را نوشتہ کن

پس پیشان میں آں سب کچھ لکھ کر

در بیان تہکات

چار چیز است اے پسر در با خطر
 قربت سلطان و الفت یا بیداں
 قرب سلطان آن تش سوزاں بود
 زہر دار و در دروں دنیا چو مار
 مے نماید خوب زیبا و نظر
 زہر ایں مار منتش قاتل است
 بچہ طفلان منگہ اندر سرخ و زرد
 زال دنیا چوں عروس آراست است
 مقبل آن سر کہ شد زین جفت طاق
 لبت پیش شوئے خنداں میکند

تا توانی باش اہنسا پر حذر
 رغبت دنیا و صحبت بازتاں
 بایداں الفت ہلاک جاں بود
 گرچہ بینی ظاہرش نقش و نگار
 لیک از زہرش بود جاں خطر
 باشد از مے دور ہر کو عاقل است
 چوں تماں مغرور رنگ بوگرہ
 در روزی شود گیر خواست است
 پشت بردی کرد و دادش طلاق
 پس ہلاک از زخم دنداں میکند

در بیان اہل سعادت

شد دلیل نیک بختی چار چیز
 اصل پاک آمد دلیل نیک بخت
 نیک بختاں ابودر اسے صواب
 ہر کہ ایمن از عذاب حق بود

ہر کہ ایں چار شے ہو باشد غریب
 نیست بدلی سزا تاج و تخت
 آنکہ بدایست باشد در عذاب
 نیست مومن کا فر مطلق بود

عمر نیا چند روز سے پیش نیست
 ترک لذات جهان باید گرفت
 و پیئے لذت نفسانی مباش
 نیست حاصل رنج دنیا بردنت
 از تنست چون جان را ابد شدن
 مر ترا از وادون جان چاره نیست

غافلست آنکس که پیش از پیش نیست
 و امن صاحب دلال باید گرفت
 دوستدار عالم فانی مباش
 عاقبت چوں باید مرد و منت
 خاک اندر استخوان خواهد شدن
 رفعت جز نفسک اماره نیست

در بیان سبب عاقبت

عاقبت را اگر نخواهی از غریبه
 بینی و نعمت اندر خاندان
 چونکه با نعمت امانی بایدت
 بادل فارغ چو باشی تن در دست
 بر سیا و زنا توانی کام نفس
 زیر پا آور هوای نفس
 نفس شیطان مجبورند از ره ترا
 نفس اسیر کوب و دایم خوار داد
 نفس بد را هر که سیرش میکند
 خلق خود را دور دار از مهر مره
 زاب نان تالاب شکم را پر ساز

میتوانش یافتن در چارچرخ
 تندستی و فراغت بعد از ازل
 عاقبت از و نشانی بایدت
 و گیر از دنیا نباید هیچ جست
 تا نیفتی از پیرو دام نفس
 کم بدوده بهر پای نفس را
 تا بسند از تند اندر چرخ ترا
 تا توانی دورش از مرده دار
 و رگناه کردن دلیرش میکند
 تا نیفتی در بلا و در بره
 همچو حیوان بهر خود آخور ساز

روز کم خور گر چه صایم نیستی
ایکه در خوابی همه شب تابرو
خواب فقیر خیر پیشه العام نیست
ای که سپر بسیار خواهی خفت خیر
دل زین دنیا می دون بستن خطا
از چه لبندی بدنیای دنی
ظاهر خود را میبارا ای فقیر
طالب بهر صورت زیبا میباش
از هوا بگذر خوارا بنده شو
خرقه پشمینه را بروش کن
ایکه در پرده کتی پشمینه را
گرچه خواهی نصیب از آخرت
بے تکلف باش و آرایش مجو
در برت گوگسوت نمیکو میباش
همچو صوفی در لباس صوف باش
مرد راه را بوریا قبال پس بود
مرد راه را بود و ثیا سود نیست

پرخور آخر صایم نیستی
بهر گور خود چنانچه بر سر و
خفتگان اهره از انعام نیست
گر خبر داری از خود بے گفت خیر
دامن ازو که تو بر پنی رواست
چون جاوید است در و بودنی
تا که گردد باطنت بد مشیر
در هوا اطلش و بیامی باش
زندگی میبایدت در زنده شو
شر تے از نامرادی نوش کن
پاک ساز از کینه اول سینه
رو بدر کن جاها فاخرت
نیک احت گیر آسایش مجو
زیر پهلوی جامه خوبت کو میباش
در صفت با خدا مصروف باش
ز آنکه خستش عاقبت بالین بود
بهرگز نش اندیشه تا بود نیست

در بیان تواضع و صحبت روشیاں

گر ترا عقلست بادانش قرین
 بهشتی جز بدرویشاں ممکن
 شب و ریشاں کلید حیات است
 پوشش و روش غیر ذوق نیست
 مروتانند به فرق نفس پائے
 مروره در بند قهر و باغ نیست
 گر عمارت را بری بر آسمان
 گر چو رستم شوکت و زورت بود
 لے پس از آخرت غافل مباش
 و ریلیات جہاں صبار باش

باش و رویشا و بدرویشاں نشین
 تا توانی غیبت ایشاں ممکن
 دشمن ایشاں سزا عنت است
 در پیے کام و ہوائے خلق نیست
 رہ کجا باید بد رگاہ خدا سے
 در دل او غیر و رد و انغ نیست
 عاقبت زیر زمین گردی نہاں
 جائے چوں بہرام و رگورت بود
 یا متاع این جہاں شدل مباش
 گاہ نعمت شاکر حیات باش

در بیان دلائل شقاوت

چار چیز آثار بد بختے بود
 بے کسی و ناکسی ہر پیش
 آنکہ در بند عبادت مے شود
 بر ہوائے خود قدم ہر کو نہاد
 ہر کہ سازد در جہاں با خوابے خور
 رو بگردان ز مراد و آرزو سے
 کامرانی سر بنامانی کشد

جہاںی و کاہلی بختے بود
 بخت بد را این ہمہ آثار شد
 بیشک از اہل سعادت مے شود
 کہ تواند کرد بانفسک جہاد
 در قیامت باشدش ز آتش و گداز
 پس بد رگاہ خدا مے آرزو سے
 مروره خط و رنگو نامی کشد

امروہی حق چو داری اے ولید
یہ کہ ترک کامرانی میکند
امروہی حق ز قرآن گوش دار

پس مرود نہالہ نفس بلید
بر خلافتش زندگانی میکند
جائے شادی نیست نہا ہوشدار

در بیان ریاضت

گر بھی خواہی کہ گردی سر بلند
ہر کہ بربست او در راحت تمام
غیر حق را ہر کہ خواند اے پسر
اے برادر ترک عیش و جاہ کن
عز و جاہت سر بہ پستی میکند
خوار گردید ہر کہ باشد جاہ جوئے
نفس و ترک ہوا سکیں بود
چون لب از یاد حق ایمن بود
ہر کہ اورا حکیم بر صانع بود
اکتفا بر روزے ہر روزہ کن

اے پسر بر خود در راحت بہ بند
باز شد بر فے در وازت سلام
کیست در عالم از و گمراہ تر
خویش اشائے نہ در گاہ کن
مترابر تن پرستی میکند
اے برادر قرباں رگاہ جوئے
گوشت مال نفس نا داں ایں بود
نفسک مارہ کے ساکن بود
در جہاں بالقہسۃ قانع بود
گہ نداری از خدا در بوزہ کن

در بیان مجاہدت نفس

نفس نتوان کشت الا با سہ چیز
خنجر خاموشی و شمشیر جمع
ہر کہ انہو مرتب ایں صلاح
چونکہ دل لے یاد اللہ است بود

چوں بگویم یاد گیرش اے عزیز
نیزہ تنہائی و ترک ہجوم
نفس او ہرگز نہاید با صلاح
دیو ملعون یا ر و ہمہ ہست بود

اہل دنیا را چو ز سیم آیدش
 بہر کہ او در سبک سیم و زو بود
 آنکہ بہر آخرت کارشش بود
 مال دنیا خاکساراں اومہند
 بہست شیطان ابر و دشمنست
 مدیحے کو زو بدنیسا آورو
 لے سپر بایا و حق مشغول باش

لقمہ ملتے چرب شیریں بایدش
 در غنیمت عاقبت مضطر بود
 از خدا شریف بسیارش بود
 آخرت پر ہیر گاراں اومہند
 غلالتش خواہد اندر گرفت
 بہر کہ از عالم عقبہ بود
 وز خلائی دور سچوں غول باش

در بیان فقر

فقر خود را پیش کس پیدا کن
 مژ ترا آنکس کہ فروجاں دھند
 تاجیکے چوں مور باشی دانہ کش
 بر تو کل گر بود فیصد و زیت
 از خدا شاگر بود مرد فقیر
 خم مشو پیش تو آنکہ بچو طاق
 مرد راہ را نام و سنگ از خلق نیست
 بہر کہ از وق نکونامے بود
 گر ترا دل فارغ از نیست بود
 روتے دل چوں از ہوا بترافتی

محنت امر و زرافند و امکان
 غم مخور آخر کہ آب نان و صد
 گر تو مردی قافہ را مردانہ کش
 حق دہد مانند مرغال روزیت
 گر دہد تو تش لب نان فطیر
 تانہ گردی جفت با اہل نفاق
 نفرتش از جاہائے لقی نیست
 حاصل سمارش کہ او عاصی بود
 کے ہوائے مکر و زینت بود
 بعد از اں میدان کہ حق ایافتی

در بیان دریا غلشن حقیقت نفس امارہ

چوں شتر مرغی شناس این نفس را
 شکر به پر گونی بگوید شتر مرغ
 چوں گیاه زهر بخش و لکش است
 گر طاعت خوانیش سستی کند
 نفس را آں به که در زنداں کنی
 کام نفس بد بر آوردن خطاست
 نیست دانش بجز جوع و عطش
 چوں شتر در راه باری و ارکش
 بار ایندو را بجاں باید کشید
 هر که گردن میکشد زیر بارها
 چوں شتر مرغ آنگه از بارش گنجیت
 هر که بارش را بختل میکند
 کرده بار امانت را قبول
 روز اول خود فتنه لے کرده
 خبیثے کن لے پس پریش
 هر که اندر طاغتش کسلاں بود
 وقت طاعت تیز و چون بادش
 راه خوف است او و زوال در زمین
 منزلت دورا و بارت پس گراں

نے کشد بار و نہ پتہ دور ہوا
 ورنہی بارش بگوید طائر مرغ
 لیک طعش تلخ و پلش ناخوش است
 لیک اندر صحبت سستی کند
 ہر چہ فرما پند سلامت آں کنی
 زانکہ دشمن ابہر پرورن خطاست
 تاکہ ساری رام اندر طاغتش
 بار طاعت بر و حجاب ارکش
 ورنہ بچوں سگ زباں باید کشید
 باشد از نفس بد و انبارها
 از گستاخان حیا نش پر میرنجیت
 در جہان دانش بختل میکند
 از کشیدن پس نباید شد ملول
 واں فتنولی از جہول لے کرده
 چوں بلی گشتی بتن بختل مباحش
 حاصلش گمراہی قذلاں بود
 وز ہمہ کار جہاں آزاد باش
 رہبرے را برسانی بر زمین
 کوشتے کن پس مہاں زد و گمراں

هر که در راه از گراں باران بود
لاشه داری سبک کن بار خویش
چیت با حقیقه دنیا و دین

هر دوش از دیده خوں باران بود
ورنه در راه سخت بینی کار خویش
کز پی آں کشته خوار و زبون

در بیان ترک خود آرائی و خود ستائی

هر چه آرائی بدستار لیس
تا نه گیری ترک عز و مال و جاه
نیست موی خویش آراستن
نیست برتن بهتر از تقوی لباس
هر که او در بند آرایش بود
عاقبت جز نامرادی نبودش
خود ستائی پیشه شیطان بود
گفت شیطان من ز آدم بهترم
از تو اضع خاک مردم می شود
رانده شد ابلیس از مستکبری
شد عزیز آدم چو استغفار کرد
وانه لپست افتد زیر ستش کند

تا توانی دل بدست آسای سپر
از همه برسد نیائی چوں کلاه
قصد جال کرد آنکه او آراستن
در نکلت مرد راه نبود اساس
هر که از عیش و شادی نبودش
هر که خود را کم زند مرآن بود
تا قیامت گشت ملعون لاجرم
تو ز نار آتش کشی گم می شود
گشت مقبل آدم از مستغفری
خوار شد شیطان چو استکبار کرد
خوشه چوں سر کشید پس کند

در بیان آثار ابلیس

چار چیز آمدنشان اسباب
عیب خود را بدنه بیند و جہاں

یا تو گویم تا بیانی آگهی
یا شد اندر حسنین عیب کسان

تخم نخل اندر دل خود کاشت متن
 هر که خلق از خلق او خود نیست
 هر که او را پیشتر بد خوئی بود
 خوی بد در تن بلائی جان بود
 نخل شناخته از درخت و درخت است
 روئے حبت را کجایند نخل
 باش از نخل نخیل اماں بر که ال

آنکه امید سخاوت داشت متن
 بیج قدرش بر در محبوب نیست
 کار او پیوسته بدروئی بود
 مردم بدخونه از انسان بود
 و آن نخیلک از سنگان مسلخ است
 پیشه افتاده زیر پائے پیل
 تانبا ششی از شمار ابلهاں

در بیان عاقبت

از بلا تارسته گردی اے نازنین
 روئے دست از نفس دنیا یا دوا
 گریه حرص از گردی مبداء
 آنکه نبود بیج نقدش در بستان
 نفس دنیا را رها کن اے پیر
 اے بسا کس گزیده نفس زار
 از بیهوشی نفس مرع تا در او
 تا ولت آرام یابد اے پیر
 از عذاب قهر حق ایمن مباش
 در بلایاری نخواه از ایچ کس
 هر که از بخسانده عذرش بجواه

یا زباید داشتن دست از دو چیز
 تا بلاها را بنیاشد با تو کار
 یا نور و آرد ز هر سو صد بلا
 هر کجا باشد بود اندر امان
 تارهی از هر بلاؤ هر خط
 در بلا افتاد و گشت از غم گزار
 آمد و دور و ام صیاد او فتاد
 بود تا بود جهاں یکساں شد
 در پی آزار هر مومن مباش
 ز آنکه نبود جز خدا فریاد
 تان باشد خصم تو در عرصه گاه

گر غنا خواهد کسے از ذوالمن
در قناعت میتوانش یافتن

در بیان عقل و عاقلان

هر که اعتناست و دانش آفرین
کار خود بانا سزا کند درها
عقل داری مایل بدکانی مکن
هر که از علم دل روشن بود
تا شوی پیش از همه روزگار
تا تو باشی در زمانه دادگر
هر که بر سپند خود استوار
هر که از گفتار خود باشد ملول
هر چه باشد در شریعت نال پسند
تا صواب کار بینی سراسر

دور باید بودش از جای چپینه
مردی نه کند بجای ناسزا
زیر چو بگذشتی سبکساری مکن
در زمانه با صلاح آن بود
درست بزرگان شک بکشار و دار
زیر دستاں انگوار لایه سپر
پنا را و راویگیاں بند کار
قوا را و راویگیرے نکند قبول
دور باش از همه پویشی هوشمند
بر او خود مکن کار لایه سپر

در بیان رستگاری

هست بیشک رستگاری رستخیز
زال یکے ترسید نیست از ذوالجلال
سویمی رفتن بود بر راه راست
کز تواضع پیش گیری اجوان
سرمکن در پیش دنیا دار پست
هر که از حرص دنیا دار شد

بانا کویم یاو گیرش لایه عزیز
و هم آمد حبتن قوت حلال
رستگار است آنکه این خصالت ورست
و دست دارند همه خلق جهاں
و رینی بیشک دینیت ز دست
بگماں از خدا بیزار شد

بہر فرستائی و نیادار را
مروگانند اغتیا۔ مے روزگار
مال و زر بے حدیث آوردہ گیر

تا کہ چہ خواہی گردن این مزار را
اے سپر بامروگان صحبت مدار
بعد از اں در گور حسرت پردہ گیر

در بیان فضیلت ذکر

باش ایم اے سپر و ریاد حق۔
زندہ دار از ذکر صبح و شام را
یاد حق آمد عند الہ ابرار را
یاد حق گرمونس جانرت بود
گر زمانے غافل از رحمان شوی
مونس از ذکر خدا بسیار گو۔
ذکر را اخلاص میباید بخشید
ذکر بر سرہ وجہ باشد بے خلافت
عام را بنود بحسن ذکر زبان
ذکر خاص الخاص ذکر سر بود
ذکر بے تعظیم گفتن بدعت است
ہست مہر عضو را ذکر و گیر
ذکر حشیم از خوف حق بگر لیستن
یاری ہر عاجز آمد ذکر دست
استماع کول رحمن ذکر گوشش

گر خبر اری ز عدل و اد حق
در تغافل مگذاں ایام را
مرہم آمد این دل مجروح را
کے ہوائے کاخ دیوانت بود
اندر آن دم ہمدم شیطان شوی
تا بیانی در دو عالم آبرو مے
ذکر بے اخلاص کے باشد درست
توندانی این سخن را از کزاف
ذکر خاصان یا شد از دل بیگیاں
مہر کہ ذکر نشیت او خاص بود
واندر ان یک شرط دیگر حمت است
ہفت اعضا ہست ذکر اے سپر
باز در آیات او بگر لیستن
ذکر با خویشاں یارت گردن است
تا توانی روز و شب ر ذکر گوشش

اشتقاق حق بود ذکر و دست
آنکه از جهل است و ایم در گناه
خواندن قرآن بود ذکر و لسان
شکر نعمت طاعت حق میکن مدام
حمد خالق بر زبان دار اے پسر
لب مجنباں جز بذر ذکر و دگار

کوشش این ذکر گردد حاصلت
کے ملاوت یا بد از ذکر اگر
ہرگز این نیست بہت از غفلت
تا کنن حق بر تو نعمت ہا تمام
عمر تازہ بادند ہی سرب
زانکہ پا کاں آہیں بود ست کا

در بیان عمل چہار چیز

بہمہ کس نیکیا شد چار چیز
اول آن باش کہ ناشی او گر
باشکیبانی تقرب کردن است

یا تو ایم یا دگیرش اے عزیز
ہم ز نقل خویش باشی یا جنبہ
صبر است مرد میرجا آوردن است

در بیان خصلت بہیمہ

چار چیزے دیگر اے نیکو سرشت
زاں چہار اول حسد کینی بود
خشم را دیگر فرو تا خوردن است
اے پسر کم کرد و این خصال
غل و غش بگذار چون پاک شو
حرص بگذار و فنا پیشہ کن
بامحیاں باش و ایم ہم نشین

ہست از جملہ خلاق نیک شست
زاں گذشتی عجب و خود بینی بود
خصلت چارم خلی کردن است
از برائے آنکہ رشتست این فعال
پیش از آنکہ خاک گردی خاک شو
آخر از مردن یکے اندیشہ کن
تا توانی روئے اعدا را مبین

در بیان سعادت و نصیحت

بر سعادت چار چیز آمد و لیسل
از سعادت هر کس ان باشد نشان
هر کس باشد سعادت رهنمائے
هر کس بخت و سعادت گشت یار
گر تو خود نار بهوار آتش تیر
گر بود باد و ستان تدبیر تو
از سر خود هر که کارے میکند
و دشمن خود را نباید ز دست تیر
تا توانی جور اهلان را بکشش
چون ترا آمد مقامے سازگار
در طبیعت آنکه پذیرد سخن
خوئے بدر انیک کردن مشکل است
بند را اگر نیست در کار رضا
هر که او استنیر با سلطان کند
هر که او باغی شود از باد شاه

شرح این هر چار شیوه خلیل
باشدش تدبیر با باد و ستان
صبر دار و از حقائے نامت رائے
در جہاں باشد دشمن سازگار
و ان که از اهل سعادت گشته
یار باشد دولت شگبیر تو
بخت دولت زو فرار میکند
گر توانی کشت او را با شکر
گر چه بخواهی که یابی عیش و خوش
بر بندگی رخت آنجا زینهار
با چنین کس پند خود ضایع کن
همد کردن بهر او بجا اصل است
که تواند بار کرد اند قضا
کار خود را سرسیر و بران کند
روز او چون تیر و شب گردد سیا

در بیان علامت مدیران

چار چیز آمد نشان مدیری
مدبری باشد به ابله مشورت
هر که پند دوستان نکند قبول

یاد گیرش گر تو روشن خاطری
پس به جا بل وادن سیم و زرت
در حقیقت مدبر آن بود الفضول

هر که از دنیایه گیر و غیر است
 مشورت هر کس که یا ابد کند
 آنکه مال و زر و هد با جا بلان
 زر چو جابل را همه آید بخت
 نشنود از دوست مدبر پند را
 عبرت گیر از زمانه ای جوان
 هر که از عفتل آگاهی بود

هست از ان بر جهان را فرت
 و بطلانش سبک گمراه کند
 آفتناں کس بود از مقبلان
 میکند اسرافت میساز و تلفت
 از جهالت بگسلد پیوند را
 تانباشی از شمسار مدبران
 نزد او او بارگس راهی بود

در بیان آنکه چهار چیز را حقیر نباید شمرد

چار چیز اند بزرگ و معتبر
 زان یکی خصم او و دیگر آتش است
 چای و دانش که آراید ترا
 هر که در چشمش عدو باشد حقیر
 و زو آتش چو شد افروخت
 علم اگر اندک بود خوارش مدار
 رنج اندک را بکن غنوار گی
 در دهر اگر بخوبی کس علاج
 باش از قول مخالف پر حذر
 آتش اندک توان کشتن بایب

نه نماید خرد لیکن در نظر
 باز بیماری کمزور تا خوش است
 این همه تا خرد نه نسیاید ترا
 از بلائی او کند روزی فقیر
 بینی از وی غالمی را سوخت
 زانکه دارد علم قدر بے شمار
 ورنه بینی بخرد بے چارگی
 خوف آن باشد که برگردد مزاج
 پیش از آن که پادشاهی آید
 وائے آن سا که گیرد الهاب

در بیان مذمت شتم و غضب

اے پسر کس کہ دارد چار چیز
عاقبت رسوائی آید از لجاج
بیگماں از کبریند و دشمنی
چوں لجوجی در میاں پیدا شود
خشم خود را چونکہ راند جابلے
ہر گشت از کبر بالاگردنش
کاہلی را ہر کہ سازد پیشہ
خشم خود را گرفت و خورد کسے
ہر کہ اوائتادہ و تن پرورست

چار دیگر ہم بود موجود نیست
خشم را کند پشیمانی علاج
حاصل آید خواری از کابل تنی
بندہ از شوئے اور رسوا شود
خبر پشیمانیش نبود حاصلے
دوستاں گردند آخر دشمنش
آید از خواری بیالیش تیشہ
عاقبت بیند پشیمانی بے
نیست آدم کمتر از کاو و خرست

در بیان بے ثباتی چہار چیز و پیرازان

چار چیز اے خواجہ کم دارد بقا
چو سلطان را بقا کتد بود
دیگراں ہرے کہ بتی از زمان
بار عیت چوں کند سلطان ستم
گزرا از دوستاں آید عتاب
گر چہ باشد زن زمانے ہریان
چوں بہ ناجنسان نشیند آدمی
زانچوں فارغ ز بوئے گل بود
صحبت ناجنسن جانکا ہے بود

کوش ہوار اے مومن نیکی بقاء
پس عتاب اصدقا کتد بود
بے بقا چوں صحبت ناجنساں
مرد را باشد بقا در ملک کم
کم بقا باشد چو خط بر روئے آب
چوں کم آید بہرہ بکشاید زباں
کمترک بیند از لیشاں ہمدمے
نفرتش از صحبت بلبیل بود
جملہ را ازین حال آکاہی بود

چوں ترانا جنس آید در نظر

لے سپر چوں با دانه در گذر

در بیان آنکه چهار چیز از چهار چیز کمال میاید

چار چیز از چهار دیگر شد تمام
و انش مرد از خرد گیر و کمال
و نیت از پرهیز کامل می شود
بهست انش کمالات از خرد
شکر نعمت را کمال می دهد
شکر ناکردن نوال نعمت است
علم اے عمل نتوان کمالست
بے خرد و انش بالمشکال سپر
هر که علی وار و نبود بر آن

چوں شنیدی یا و میدانی غلام
از عمل و نیت بهی کمال
نعمت از شکر شامل میشود
بے عمل اهل دین کس نشمرد
غافلان اگوشمالی می دهد
بهره شاگرد کمال نعمت است
پیش بے عقلان بنیاید نیت
علم مرغ و عقل بال است
از طریق عقل باشد بر کمال

در بیان آنکه باز گردانیدن آن محال است

چار چیز است آنکه بعد از رفتنش
چوں حدیثی رفت تا که بر زبان
باز چون آرد حدیث گفته را
باز که گردد چو تیر انداختی
هر که بے اندیشه گفتارش بود
تا نه گفتنی می توانی گفتنش

از محالات است دیگر گفتنش
تا که تیر به حبت بپوشد کمال
کس نه گذراند قضائے رفت را
همچنین عمرت که ضایع ساختی
پس اندک بسیارش بود
چوں نگفتنی که توانی گفتنش

در بیان غنیمت و الشستن عمر

عمر را میدان غنیمت نفس
 بجای از خود قضا را رونه کرد
 هر که می خواهد که باشد در امان
 می فروزد عمر را در آغوش عزیز

چون دو دیگر نباید باز پس
 هر که راضی از قضا شد بنگرد
 هر که می باید نهساون بر زبان
 چون رود پیش نه خواهی بد نیز

در بیان خموشی و سخاوت

حاصل آید چار چیز از چار چیز
 خامشی را هر که سازد پیش
 اگر سلامت یابد خاموش باش
 از سخاوت مرد باید سروری
 هر که او شد ساکت خاموش کرد
 گوی خواهی که باشی در امان
 هر که اخلاص شود جو و کرم
 هر که کار نیک باید می کند
 ای برادر من بده معبود باش
 باش از نخل بخیلان پر حذر

یا بگیر این نکته از من ای عزیز
 اگر دو این بنمودش اندیشه
 گشت این هر که نیکی کرد باش
 شکست از اول فزون تری
 از سلامت کس تو بر دوش کرد
 رو بگوئی کن تو با خلق جهاا
 در میان خلق گردد محترم
 آن همه میدان که با خود میکنند
 تا آتانی با سخا و جود باش
 تان سوز و مر ترانار سقر

در بیان چیرگی خواری آورد

چار چیزت برود از چار چیز
 هر که زو صادر شود این چار کار
 چوں سوال آورد و خوار مرد

نشود این نکته جز اهل تیر
 بیند او چار و گرد با ختیار
 ماند تهنه هر که استخفاف کرد

ہر کہ در پایان کار سے نہ مگر
 ہر کہ نہ کند احتیاط کار ہا
 ہر کہ گشت از خود بدنام سازگار

عاقبت رفتے پشیمانی خورو
 بروش آخرت شہید بارھا
 دوستان بیشک کنند از وفار

در بیان آنچه آدمی شکست آورد

آدمی را چار چیز آرد شکست
 دشمن بسیار و دام بے شمار
 وائے مسکینے کہ غرق دام شد
 ہر کہ بسیار باشد دشمنش
 ہر کہ اطفال بسیارش بود

یا تو گویم گوشدارے حق پرست
 جرم حبی و عیال پر قطار
 ہر دم او از غصہ خون آشام شد
 خیرہ گرد و ہر دو چشم روشنش
 در زمانہ زاری کارش بود

در بیان صفت زناں و صبیان

چار چیز است از خطا ہائے پسر
 اول از زن داشتن چشم وفا
 امینی ز ابلہ خطائے دیگر است
 چارمی از مکر دشمن امینی

گوش دارش یا تو گویم سرب
 سادہ دل البس خطا باشد خطا
 صحبت صبیان از بہت بدتر است
 کے کند دشمن بغیر از دشمنی

در بیان عطا ئے حق

چار چیز است از عطا ئے کریم
 فضل حق اول بجا آوردن است
 حکم دیگر صیست یا شیطان جہاد

یا تو گویم یا دیگرش اے سلیم
 والدین از خویش اخی کمرون
 چارے نیکی پر خلق نامراد

در بیان آنکہ عمر زیادہ

مے فزاید عمر مردان چارچسپین
اول آوردن بگوش آواز خوش
سوم آمد ایمنی بر مال جهان
آنکه کارش بر مرد اول بود

این نصیحت نشنوائے جان عزیز
وانگه دیدن جمال ماه و ش
مے فزاید عمر مردم ازان
در بقا افزونیش حاصل بود

در بیان آنکه عمر را بکا هد

عمر مردم را بکا هد پنج چسپین
شد یکے زان پنج در پیری نیاز
هر که او بر مرده اندازد و نظر
پنجم آمد ترس و بیم از دشمنان
هر که او از دشمنان ترسان بود

یا دوازش چوں شنیدی آغزین
پس بغری وانگه رنج دراز
عمر او بیشک بکا هد اے پسر
عمر را اینها بے دار و زیان
کار او هر لحظه دیگر سال بود

در بیان باعث زوال سلطنت

چارچسپین آمد فساد پادشاه
اول ندر مملکت جور ایم
رنج شہ باشد خیانت و رد پیر
چون کند در ملک شاه میرے ستم
چون بود عاقل وزیر بے خبر
گر غفل و رکاتب دیوان بود
گر اسیران استود قوت پدید
چون صلا در و جویش بود

بأنو میگویم و لے دوازش نگاہ
دیگر آن غفلت که باشد در وزیر
بد بود گر قوتے باید اسیر
پادشاه را زین سبب باشد الم
ملک شاه از وے بود زیر و زیر
عاقبت رنج و دل سلطان بود
در ولایت ققت با کرد و جدید
دست میران از ستم کوتاہ بود

گر نه باشد واقف و دانا وزیر
گر نه دارد شه سیاست ایکار

بادشاه را روبرو در پنج کتیر
ملک و پیمان کرد و از هر یکار

در بیان آنکه آبرو و مزیند

دور باش از پنج خصلت که
اولا کم گوئی با مردم در وضع
هر که استیازه کند با همتان
پیش مردم هر کرا بنود ادب
از سبکساران مباش که نیخون
لایس پر با کتران کمتر ستینر
گر به عالم آبرو می بایدت
هر که آهنگ سبکساری کند
جز حدیث را با مردم گوئی
از خلافت و از خیانت باش
گر می خواهی که گویندت نکو
تا نباشی در جهان اندوگین

تا مزیند آبرویت در نظر
زانکه کردی از درویشی فروغ
آبروئی خود بریز و یگان
گر بریزد آبرو و نبود عجب
کز سبکساری بریزد آبروئی
وز حماقت آبروئی خود مرین
دائما خلق نکو می بایدت
ز آبروئی خویش بنیاری کند
تا نه کرد و آبرویت آجوش
تا بود پیوسته در روئی تو نور
لای برادر سچاکس را بدگو
از حسد دور روزگار کس مبین

در بیان آنکه آبرو و مزیند

منه فراید آبرو از پنج چیز
در سخاوت گوش گرواری غنا
بر داری و وفاداری گزین

با تو گویم بشنوی اهل تمیز
تا فراید آبرویت از سخا
زانکه آب رو افزاید زمین

ہر کہ او بر خلق نجشاید ہے
 چون بکار خویش حاضر بود
 از سخاوت آبرو افزون بود
 ہر کہ بر خلق نجشایش بود
 باشم ایچم بر دبار و با وف
 تا بماند رازت از دشمن نہاں
 تا نہ گروی پیش مردم شہسار
 اے برادر پرودہ مردم مدر
 یا ہوائے دل مکن ز بہار کار
 تا زبانت باشد خواجہ دراز
 قدر مردم شناس کہ محتدم
 ہر کہ اقدارے نہ باشد در جہان
 از قناعت ہر کہ انبود نشان
 بر عدو خویش چون بیانی ظفر
 دایمے باش از حق سرس کا
 با تواضع باش و خو کن با ادب
 بروباری جوئی بیے آزار باش
 صبر و علم و حلم تریاق دل اند
 بچو تریاق اند و انایاں و ہر

بیشک آبروئے افزاید ہے
 آبروئے خویش الفزودہ
 وز نجلی بے خرد ملعون بود
 آبروئے او در آخر ایش بود
 تا بروئے خویش مبنی صد غیب
 سر خود باد و ستان کتر رسان
 آنچه خود نہنہ اوہ باشی ہر مد
 تا نہ دو پردہ ات شخصے و گر
 تا نیار و پس پشیمانیت بار
 دست کوتاہ دار ہر برب متاز
 تا شناسد و گنجے قدر تو ہم
 زندہ شمارش کہ ہست از مرگان
 کے تو انکر ساز و شال جہان
 عفو پیش آرد ز جوش در گذر
 تیر بادش از زحمتش امید و
 صحبت پرہیز کاراں سے طلب
 تا کہ گردد در بہر نام تو فاش
 حرص و بغض و کینہ ز بہر قاتل اند
 قاتل نندازی خواجہ نادان چو نہر

مردم از تریاق می یابند نجات
فخر جمله عملها نماند و ادن است
گرچه دانا با شتی اهل مین

خود کسی از زهر کے یابند حیات
در بر و دوستان بکشد ادن است
خویش اکثر زهر نماند و ادن

در بیان علامت نادان

شد و خصلت مراد و ادن نشان

صحبت صبیان و غیبت با زنان

در بیان صفت زندگانی

ناخوشی در زندگانی آید
آنکه بود مرد را غمیل نکو
هر که گوید عیب تواند حضور
مرزا هر کس که باشد ز بهمنائے
مردم و متدان عالم را شناس
حال خود را از دو کس پنهان مآ
تا صواب گریزی سر بسیر
تا توانی باز زنان صحبت مجھے
آنچه اندر شرع باشد ناپسند
هر چه زاکر دست حق بر تو حرام
چونکه روزی بر تو بکشد خدائے
تازه رو خوش سخن باش آخی
بر محور اندوه مرگ ای بولہوس

مرد را از خوشی بد گم و پدید
مرد میباید انش که نبود زنده او
می نماید راهست از ظلمت نور
شکر او میباید آوردن بجائے
خلق نیکو شرم نیکوتر لباس
از طبیب حاذق و از یار غار
بر مراد خود ممکن کار آید بسیر
را از خود را نیز با ایشان مگوئے
گم و آن هرگز نگردد آید بهوشمند
دور باش از او که با شتی نیکنام
دل کشاده و آرزوی کم نمائے
تا بود نام تو در عالم سخن
چونکه وقت آید نه گم و پیش پس

دل ز غل و غش ہمیشہ پاک دار
 ہنکبہ کم کن خواجہ بر کمر دار خویش
 بہترین چیز با خلق نکوست
 رُو فروتر باش دایم اے خلف
 آنکہ باشد در کف شہوت اسیر
 گم تو بینی تا کسے را دست گاہ
 بر در نا کس قدم ہرگز مبر
 تا توانی کار ابلہ را مساز

تا توانی کیسہ در سینه مدار
 دل بہ بر رحمت جبار خویش
 خلق خلق نیک دارند دوست
 کین بود آرایش اہل سلف
 گم چہ از دوست اورا بندہ گیر
 حاجت خود را از وہرگز مخواہ
 در بہر بی ہم پیرس ازوے خیر
 کار فرمایش لے کمتر نواز

در بیان اخراج از دشمنان

از دو کس پرہیز کن اے ہوشیار
 اول از دشمن کہ او شہیرہ روست
 خویش از نزد دشمن دور دار
 اے سپہر کم گوئی با مردم درست
 بہترین خصلت روانی کراست
 چون حدیث خوب گوئے با فقیر
 خشم خوردن پیشہ ہر ہر درست
 ہر کہ با مردم نہ سازد در حیان
 آنکہ مشورخ ست نذار شرم نیز
 از ملامت تا بسانی در امان

تا نہ بینی نہکتے از روزگار
 وانگہ از صحبت نادان دست
 یار نادان راز خود ہجور دار
 در بگجے از تو گمراہی دست
 آنکہ ادا الصا و الصافش نخواست
 بہ بود زانش کہ پوشانی حریر
 تلخ باشد و از شکر شیرین تر است
 زندگانی تلخ دارد سبکیان
 وانکہ او تا پاک دست اغریز
 یانش ایم ہمنشین زیرکان

در بیان آنکه خواری آورد

هشت خصلت در خواری مجبوره
اول آن باشد که مانند مگس
هر که او نهان کس ناخوانده شد
و بگری آن باشد که نادانی رود
کار کردن بر حدیث آن دو مرد
هر که بنشیند زیر دست صدو
نفیست جمعی را چو بر قول تو گوش
حاجت خود را مگو بادشمنان
از فرومایه مراد خود مجبوره
بازن و کودک مکن بازی بلاء

باتو گویم گر همه گوئی بگو
مرد ناخوانده شود نهان کس
تو مردم خواری و زار و رانده شد
که خداست خانه مردم شود
کز سر جهل اندوایم و زنبرد
گر رسد خواری بر پیش نیست دو
صد سخن گر باشد یکسر پیش
زین تیر خواری نباشد در جهان
تا نباید متر از خواله برو
تا نه گروی خواری و زار و مبتلا

در بیان زندگانی خوش

در جهان شش چیز می آید بکار
خوش بود یار موافق در جهان
هر سخن گمان راست گوئی و دوست
آنچه از زبان آستان عالم در بهاش
دشمن حق را نباید داد و دوست
عیب کن باو نمی باید نمود
از خدا خواه آنچه خواهی از پسر

اولا یار و طعم نام خوشگوار
یار مخدومی که باشد مهربان
به ز دنیا زانکه در رفعت نفع تست
عقل کامل و ان تورودل شایاش
بارگشتت جمله چون آخر بدوست
زانکه نبود هیچ لجه بے غدور
نفیست دست خلاق خیر و شر

بندگان اینست ناصر بنده که آنکه از قهر خدا ترسد بسے از بدی گفتن زبان را هر که بست	یاری از حق خواه و از غیرش نخواه بگیمان ترسند از وی هر کسے کرد شیطان بعین از بر دست
--	--

در بیان آنکه اعتماد را نشاید

کس نباید پنج چیز از وی کس نیست اول دوستی اندر ملوک سفلہ را با مروت ننگرے هر که بر مال کسان دارد حسد آنکه کذاب است و میگوید دروغ	یا دیگر از ناصح اے صبا نفس این سخن باور کند اهل سلوک بیچ بد خوئے نباید بهترے لجے رحمت بر دماغش کئے سد نیست و را در وفاداری فروغ
---	---

در بیان نصیحت و خیر اندیشی

هر که اسه کار علوت باشدش اولا اگر ببیند عیب کسان هر که راستی براه ناصواب رحمت خود را از مردم دور دار	در جهان نجت و سعادت باشدش در طاعت پیچ نکشاید زبان سر بر امش آرتا یا بے ثواب بار خود بر کس مینگن زنیبار
---	---

در بیان تسلیم

که میخواهی که باشی رستگار اولا دیدن بود حکم قضا چیت سویم دور بودن از حقا هر که دارد دانش و عقل و تمیز	رخ مکران اے برادر از سه کار بعد از آن حسنین بجان و دل قضا هر که این دارد و بود اهل صفا چیز براه حق نه بخشد هیچ چیز
--	---

صدقه کالوده گردد باریا
گر عمل خالص نباشد همچو زر
تا توانگر باشی اندر روزگار

که بود آن خیر مقبول خدا
قلب اناقد نیاز دور نظر
نفس از آرزو بازدار

در بیان کرامت حق

چار چیز است از کرامتهای حق
اولاً صدق زیانت در سخن
بسی سخاوت هست از فضل آنکه
تا توانی دور باش از سود و خوار
هر که اخق داده باشد این چهار
پیش مردم آنکه رازت کشفاش
هر که باشد مانع عشر و زکوة
پر خذر باش از چنان کس نه بار

یا دوازش چون زمین گیری سبق
و انگهی حفظ امانت بهم کن
فضل حق در نظر داری نگاه
زانکه هست از دشمنان کردگار
باشد آن کس مومن و پرهیزگار
بهمدم آن ابله باطل مباش
و آنکه غافل و اربگذار و صلوٰة
تانه سوز و مریز آسید باز

در بیان فرو خوردن خشم

لذت عمرت اگر یابد بهر
چون نه گردد خلق با خود راست
ای برادر کیست دولت مکن
سوز کند گر گریزی از قضا
زانچه حاصل نیست دل خورسندار
هر که او باد و ستان یکدل بود

باشد ایم پر خذر از خشم و قهر
گر بخفتی مردمان ساری رواست
یا دوا از ناصح خود این سخن
هر چه می آید بدان میبده رضا
گوش دل اجانب این پند دار
جمله مقصود و لیش حاصل بود

در بیان جهان فانی

در جهان دانی که باشد معتبر کم کند با کس وفا این روزگار آنکه با تو روز غم بود ست یار روز محنت که تو پر واری به کس چون بیانی و دلت از مستحان متریا هر کس که یار غم بود	آنکه او را باک نه بود از خطر جوردار و دستش با هر کار روز شادی هم پرش زینهار روز محنت باشدت فریاد رس اندر آن ولت پیر از دوستان چون شد شادی همان همدم بود
---	--

در بیان معرفت الهی

معرفت حاصل کن ای جان پدر به که عارف شد خدای خویش را هر که او عارف نباشد زنده نیست هر که او را معرفت حاصل نشد نفس خود را چون تو شناسی لا عارف آن باشد که باشد حق شناس مستعار را بدل مهر و وفا هر که او را معرفت نباشد خدای نزد عارف نیست دنیا را خطر معرفت فانی شدن در و بود عارف از دنیا و غیبی فارغ است	تا بیانی از خدای خود خبر در قنای بند تقای خویش را قرب حق را لایق ازنده نیست پیچ با مقصود خود و اصل نشد حق تعالی را بدانی با عطا هر که عارف نیست گرد و سپاس کار عارف جمله باشد با صفا غیر حق او را و نیست جائے بلکه به خود نیستش هرگز نظر هر که فانی نیست عارف کے بود ز آنچه باشد غیر مولی فارغ است
--	--

همت عارف تقاے حق بود	زانکه در حق فائے مطبق بود
----------------------	---------------------------

در بیان ندمت دنیا

<p>باچه ماند این جهان گویم جواب چون شوے بیدار از خواب لغزین بچنین چون زنده افتاد و مرد بهر کرا بود سست کرد از نگو این جهان را چون رگدان خویر و مرد راے پرورد اندر کتار چون بیاید خفته شوے راناکها بر تو باید اے غریز پرست</p>	<p>آنکه بیند آدمی چیزے بخواب حاصل بنود از خوابت بیچ چیز بیچ چیزے از جهان با خود نبرد در ره عقبة بود هم راه بود خوش آراید اندر چشم شوے مکر و شیوه مے نماید بے شمار بیگمان سازد بلا کش آن زمان کز چنین مکاره باشی چدر</p>
---	---

در بیان ورع

<p>در ورع ثابت قدم باش اولی خانه دین آباد گردان ورع بهر که از علم ورع گیرد سبق ترسگاری از ورع پیدا شود با ورع هر کس که خود را کرد راست آنکه در حق دوستی دارد طمع</p>	<p>گرچه میخواهی که گردی در سفر لیک میگردد و خرابی از جمع دور باید بود نش از غیبت حق بهر که باشد بے ورع رسوا شود جنبش و آرامش از بهر خداست در محبت کاوشش ان بے ورع</p>
--	---

در بیان تقوی

<p>چسیت تقوی ترک شیها و حرام</p>	<p>از لباس از شراب و از طعام</p>
----------------------------------	----------------------------------

هر چه افزون است اگر باشد حلال
چون ورع شد بایر با علم و عمل
ناگهان آبنده کردی گنگنه
چون گناه نقد آمد در وجود
در انابت کاهلی کردی خطاست

نزد اصحاب ورع باشد وبال
حسن اخلاص ترا ناید خلل
توبه کن در حال و عذر آن بخواه
توبه نسبه ندارد هیچ سود
بر امید زندگی کان موفاست

در بیان فواید خدمت

تا توانی ای پسر خدمت گزین
بنده چون خدمت مردان کند
بهر خدمت هر که بر بند و میان
هر که پیش صالحان خدمت کند
خادمان آهست در جنت مآب
خادمان باشند اخوان را شفیع
گر چه خادم عاصی و مفلس بود
منه بد هر خادم را مستحان
بهر خدمت هر که بر بند و مکر
هر که خادم شد جنانش میدهند

تا شود اسپ مرادت زیرین
خدمت او گنبد گردان کند
باشد از آفات دنیا و رمان
ایزدش بادولت حرمت کند
روز محشر بے حنا و بے عتاب
جائے ایشان در جهان باشد رفیع
بهتر از صد عابد ناکس بود
اجر و مزد صالحان و قائمان
از درخت معرفت یابند شر
هم ثواب غار یانش میدهند

در بیان صدقه

در امان باشی ز هر کس و کار
صدقه ده هر یار و هر یار

صدقه ده در نهان و آشکار
تا بلبا از تو گرداند ارکه

ہر کہ اور اخیر عادت سے شود
آنکہ نیکی سے کند و ر حق شناس
آنکہ از مے بہت مردم اضر
دین ندارد ہر کہ بنود تر سنگار
یاورع باش اے پس گر مومنی
ہر کہ بنود و رع ایالاش نیست
تو بہ بنود ہر کہ اتوفیق نیست

بیگمان عمرش زیادت سے شود
بہترین مردمان اورا شناس
در میان خلق رونود بہتر
نیست عقل آنرا کہ باشد نابکار
کافر سے از قہر حق گر ایہنی
ہر کہ بنود حیا احسانش نیست
حق نہ بیند ہر کہ تحقیق نیست

در بیان تعظیم مہمان

اے برادر مہمان را نیک دار
مہمان روزی بخود مے آورد
ہر کہ واجب بارود و شمنش
اے برادر مہمان را عزیز
مومنے کو داشت مہمان را کو
ہر کہ است طبع از مہمان ملول
بندہ کو خدمت مہمان کند
ہر کہ مہمان را بے تازہ دید
از تکلف دوریش اے منیر بان
مہمان اے پس را عزاز کن
ہست مہمان از عطا ہائے کریم

ہست مہمان از عطاءے کردگار
پس گناہ منیر بان را مے برد
بازدار و مہمان از مسکنش
تا بیانی عزت از رحمان تو نیز
حق کشاید باب جنت را برو
از مے آرزوہ خدا و ہم رسول
خویش را شاید تنہ رحمان کند
از خدا الطاف بے اندازہ دید
تا گرانی بنودت از مہمان
گر بود کافر برو در باز کن
ہر کہ زونہ بان شود باشد لیم

معرفت داری گره برز مبیند
 خیر و برخوان کس نهان مشو
 هر که نهان را گرامی میکند
 هر که نهانت شود از خاص عام
 ز آنچه داری اندک پیش اے پسر
 نان بده بر جان بهر خدائے
 باین عور آنکه بخشد جامه
 هر که تو بے باتن عورے دهد
 گر بیماری حاجت محتاج را
 هر که باشد بدولت بخت یار
 اے پسر هرگز مخور نان بخیل
 نان مسک جمله رحمت و عینا
 تا بخواند بخوان کس مرو
 چشم نیکی از خسیس و در مدار
 گر کنی خیرے تو آن از خود بین

چون رسد نهان بر ویش ر مبیند
 چون رسد نهان از و نهان مشو
 کوششے در نیکنامی میکند
 پیش وے باید آوردن طعام
 برده باید پیش رویش اے پسر
 تا دهندت در بهشت عدن جا
 حق دهد او را از رحمت نامے
 در دو عالم ایندوش نوری و
 پسر از اقبال یابی تاج را
 خیر و زرد در نهان و آشکار
 کم نشین در عمر برخوان بخیل
 مے شود نان سخی نور صفا
 در پے مردار چون گر گس مرو
 سقفت ویران را تو پر استون مدار
 هر چه بینی نیک بین و بد بین

در بیان علامات احمق

سه علامت دان که در احمق بود
 گفتن بیاعادت باشد پیش
 اے پسر چون احمق و جاہل میباش

اولا غافل زیاد حق بود
 کاہلی اندر عبادت باشد پیش
 یکدم از یاد خدا غافل میباش

هر که اواز یاد حق غافل شود
 بی هیچ از فرمان حق کردن متاب
 باطله را اے پسر گردن منہ
 در قضائے آسمانی دم مزن
 دست خود را سونا محرم مبار
 تا توانی راز با همدم مگوئے
 تا شوی آزاد مقبول اے غریب

از حماقت در ره باطل شود
 تا نمانی روز محشر در عذاب
 نقد مردان را بهر کون منہ
 هر کسے ایشان بین و کم مزن
 جانب مال تمیسان هم مبار
 گر تو باشی نیز با خود هم مگوئے
 بے طمع میباشش گزاری تمیز

در بیان علامات فاسق

هست فاسق راسه خصلت رهنما
 خصلتش آرزو خلق خداست
 باشد اول درویش حسب فساد
 دور دار و خویش را از راه راست

در بیان علامات شقی

هست ظاہر علامت در شقی
 بے طهارت باشد و بیگاہ خیر
 اے پسر مگر نیز از اہل علوم
 تا توانی هیچ کس را بد مگوئے
 بے طهارت باش پاکي پیشه کن
 مے خورد و ایم حرام از اجمعی
 هم ز اہل علم باشد در گریز
 تانہ سوزد و مرتزانا ر سموم
 پیش مردم عیب هر کس مجوئے
 و ز عذاب گور نیز اندیشہ کن

در بیان علامات نحیل

سہ علامت ظاہر آمد در نحیل
 اول از سائلان ترسان بود
 بالو گویم یا دگیرش اے خلیل
 و ز ملایع جوع هم لرزان بود

چون رسد در ره به خویش و آشنا نیست از مالیش کسی را فایده	بگذرد آنجا و گوید مر حب کم رسد با کس ز خواستش مانده
--	--

در بیان قساوت قلب

سخت دل است علامت یافتن یا ضعیفان باشدش جو و ستم	چون بدیدم روار و بر تافتن هم قناعت نبودن با بیش و کم
مغضبت هر چند گوئی بیشتر ایل و نیار بجای مرده و ان	در دل سختش نباشد کارگر تانه باشد بچنین با مردگان

در بیان حاجت خواستن

حاجت خود را بجای از رشت رو سوخته را با تو چون افت او کار	آنکه دارد روئے خوب از روی بجوئے تا توانی حاجت او را برار
حاجت خود را جز از سلطان نخواه از وفات دشمنان شادی مکن	چون نخواهی یافت از دربان خواه از کسی پیش از کس آزادی مکن

در بیان قناعت

باقناعت ساز وایم ای پسر هر چه بر خیزد استغفار کن	گر چه هیچ از فقر نبود تلخ تر فرصتی اکنون که داری کار کن
همیشین خویش اغیبت مکن چون شود هر روز در عالم جدید	غیر شیطان با کسی لغت مکن از گناهان توبه می باید گزید
هر گز از تنه نباشد از خدا تا توانی حاجت مسکین برار	حق نبرساند ز هر چیزی روا تا برارد حاجتت را کردگار

هست ثالث جمله در کف عاریت
 عاریت را باز می باید سپرد
 حاصل از دنیا چه باشد ای امین
 هر چه دادی در ره حق آن تست
 هر که با اندک ز حق راضی شود
 هست دنیا بیش از قطره
 هر که سازد بر سر پل خانه
 از خدا بنود و آسین غنا
 فقر و درویشی شفا می مونس است
 مال و اولادت یعنی دشمن اند
 ایستگاه اول و کعبه را یاد گیر
 مرد و راز و بد نیا سود نیست
 هر که از صدقش دل صافی بود
 بندگان حق چو جهان را باختند
 تا نماند در ره حق هر چه هست
 هر که در بند زیادت می شود

گر بماند از تو باشد زاریت
 هیچ کس ویدی که زربا خود ببرد
 نه گز از کر پاس و سه گز از زمین
 آنچه ماند از تو بپای جان تست
 حاجت او را خدا قاضی شود
 بگذر از وی که تو دار سک رو بر
 نیست عاقل او بود و دیوانه
 هست مومن اغنا رنج و غنا
 زانکه اندر صفائی مومن است
 هر چه نزدیک تو چشم و شن اند
 مال و ملک این جهان بر او گیر
 هر گز مش اندیشه تا بود نیست
 خرقه یا بالقمصه کافی بود
 اسپست تا ثریا تا خستند
 آنچه می باید کجا آید بدست
 دور از اهل سعادت می شود

در بیان تاج سخا گوید

در سخا گوش ای برادر و سخا

تا بیانی از پس شدت رخا

له دنیا این چیز این نیست که باطل است و زندان شرافت است یعنی از الله تعالی مال و اولاد و بنده عطا میفرماید
 که آیا بنده کفران نعمت میبرد یا شکر کند

باش پیوسته جو اندر دے آخی
 در رخ مرد سخی نور و صفاست
 حق تعالیٰ بر در حیت نوشت
 اسخیارا با جهنم کار نیست
 کار اہل بحیل را ابلیس ان
 بیج مسک نگزد و شو بہشت
 آنکہ میخواہد مرا و راست
 اے سپرد مرد می مشہور باش
 با سخا باش و تواضع پیشہ گیر

زانکہ بنود و دوزخے مرد سخی
 زانکہ در حیت قرین مصطفیٰ است
 اینکہ جائے اسخیار باشد بہشت
 جائے مسک جز درون با نیست
 در جنم ہمہ دم ابلیس وان
 یلکہ یا ادرکے رسد کو بہشت
 اہل کبر و نخیل را باشد مقر
 از بحیلی و زنجیر و دور باش
 تا شود روئے دلہت بدر میر

در بیان کار ہائے شیطانی

چار خصالت فعل شیطانی بود
 عطشہ مردم چو بگذشت از یکے
 خون بینی نیز از شیطان بود
 خامیازہ مثل شیطان ست و

واند اینہا ہر کہ حساسی بود
 باشد آن از فعل شیطان بشکے
 زانکہ ظاہر و شمن انسان بود
 اے سپرد امین مباحث از کفر و

در بیان علامات منافق

و در باش اے خواجہ از اہل نفاق
 سہ علامت در منافق ظاہر ست
 و در طئے او ہمہ باشد خلاف
 مومنان اکم اعانت میکند

در جنم وان منافق را و نفاق
 زان سلیب مقہور قہر قاہر ست
 قول نمود بغیر از کذب و لاف
 ہم امانت را خیانت میکند

نیست در وعده منافق را وفا
تا نه پنداری متناقض را امین
از منافق ای پسر پیتر کن
با منافق هر که همراه می شود

زان نه باشد در خوش نور و صفا
نیست با دانشش از روزین
تیغ را از بهر قتلش تیغ کن
منزل او در ننگ چه میشود

در بیان علامات متقی

سه علامت باشد اندر متقی
پر حذر باش ای تقی از یار بد
کم رود ز کبر و خوش بر زبان
از حلال پاک هم گیرند کام

کے بود نسبت تقی را با شقی
تا نبیند از ترا در کار بد
از طریق کذب باشد بکران
تا نبیند اهل تقوی در حرام

در بیان علامات اهل جنت

هر که باشد سه خصلت در مشرت
شکر و نغما و صبر اندر بلا
هر که مستغفرو داند گناه
هر که نرسد از آله خویش تن
محسبت او هر که پے پے کند
ای پسر وایم با ستغفار باش
گر کنی خیر بدست خویش کن
یک درم کار از دست خود دهند
گر بپوشی خود یک خرما تر

باشد آنکس مشک از اهل بهشت
می دهد آینه دل را جلا
حق ز نار و خوش و از نگاه
خواهد او عذر گناه خویش تن
ایزدش از اهل جنت که کند
وزیدان مفسدان پیرار باش
خیر خود را وقت هر درویش کن
به پوزان کن پس و صد دهند
بهتر از بعد تو صد مفتال زد

ہر چہ بیکسکد مکن باور جوع این بدان ماند کہ شخصے قے کند بالپیر گزیر کے بخت بد اے پیر شادی مال زر مجھے	گر زیبا افتادہ از دست جوع باز میل خوردن آن میکند میرسد گر باز گیرد زان پس آنچه کس ادادہ دیگر مجھے
---	--

در بیان آنکہ در دنیا از ان خوش نیا بود

شاد و بے دنیا سر اسر غم بود ہنی لالتفرج ز دنیا گوشش ار شادمانی را ندارد دوست حق اے پیر ماجت و غم جوئے کن گر فرج داری فضل حق روا خرن اندوہ بہت قوت بندن از چہ موجودی بیندیش آپس کرد ایر و مژرا از نیست بہت تا تو باشی بندہ معبود باش	شور اور اور عقب ماتم بود جائے شادی نیست نیا ہوشدار این سخن دارم ز استادان سبق روئے دل اجانب لچوئے کن لیک ز دنیا فرج جستن خطا غم شود یار فرح جویندگان ہر کسے ارد غم خویش آپس از برائے آنکہ باشی حق پرست با حیا و یا سخا و جو و باش
---	---

در بیان نصائح و تنبیہ و دنیوی

خواب کم کن اول روز آپس آخر روزت مگو نبود مستام	نفس را بد خو میا موز اے پس پیشتر از شام خواب آند حرام
---	--

اهل حکمت را نمی آید خواب
 لایه پیر هرگز مروتهها سفید
 دست ابر رخ زدن سوم شوم
 شب و آئینه نظر کردن خطاست
 خانه گزینها و تارکیت بود
 دست را کم زن تو در زیر رخ
 چار پایان را چو بینی در قطار
 تا فراید قدر و جایست را خدا
 تا شود عمرت زیاده در جهان
 تا نکاهد و زیت در روزگار
 هر که رود در فتنی و در عصیان کند
 کم شود روزگار گفتار دروغ
 قافه آرد خواب بسیار ای پسر
 هر که در شب خواب بیاورد میکند
 بول عربان هم فقیه می آورد
 در خیانت بد بود خوردن طعام
 ریزه نان را میفکن زیر پائے
 شب فرین جبار و هرگز خانه در
 اگر بخوانی باب و مامت را بنام

در میان آفتاب و سایه خواب
 باشد رفتن سفر تنها خطاست
 اشباع علم از اهل علوم
 روز اگر بینی تو روئے خود راست
 مونس باید که تردیست بود
 نزد اهل علم سود آمد چو تیغ
 در میان شان نیای زنیار
 روز و شب باش و ایم و دعا
 رو نکونی کن نکونی در جهان
 معصیت کم کن به عالم زنیار
 اندر و اندر رزق او نقصان کند
 در سخن کذاب را بنود فروغ
 خواب کم کن باش بیدار ای پسر
 در نصیب خویش نقصان میکند
 اندوه بسیار پیری آورد
 نالپندار این نبرد خاص عالم
 اگر میخوای تو لغت از خدائے
 خاک رو به هم منور زیر در
 لغت حق بر تو می گزود حرام

گر بهر چه بکشی و ندان خلل
دست اهر گزیده خاک گل مشو
ای سپردارستان بر شین
نیکه کم کن نیز در پهلوی در
در خلا جاگر لهارت می کنی
جامه را بر تن نشاید و وقتن
گر بد من پاکسازی رو خویش
دیر و بازار بیرون آئے زود
نیک نبود گر کشتی از دم چراغ
کم زن اندر ریش شانه مشترک
از گدایان پاره پاره نان مخور
دور کن از خانه تار عنکبوت
خرچ را بیرون زاندازه مکن
دسترس گر باشد تنگی مکن

بیند اگر وی وافتی در و بال
از بر او ست شستنی آبچوئے
کم شود روزی ز کردار چنین
باش ایکم از چنین خصلت بدر
وقت خود را و آن که غارت میکنی
باید از مردان ادب آموختن
روزیت کم گردو آئے رویش بیش
زانکه رفتن را نیایی بیچ سود
ره ده دو و چهارم اندر دمانع
زانکه آن خاص تو باشد خوشترک
زانکه می آرد فقیری آید
باشد اندر ماندنش نقصان قوت
خشک لیش خویش را تازمه مکن
چونکه راهواری براه لنگلی مکن

در بیان نواید صبر

تا شوی در روزگار از صابران
گر ترش ساری تو رواندربلا
در بلا وقتیکه صابر نبستی
بے شکایت صبر تو باشد جلیل

غم مکن از دیدن سختی گران
خویش را از صابران مشمر بلا
نزد اهل صدق شکا کز نیستی
با کس کم کن شکایت خلیل

گر نباشد فخر از در دلشیت
گر همه جنبش به فرمان باشدت
بنده از خدمت به عقیقه میرسد
حرمت در خدمت آرام دلست
گر نه گردی لے سپر کرد خلافت

کے باہل فقر باشد خویشیت
حرمت از خدمت فراوان باشدت
لیکن از حرمت به مولی میرسد
ہر کہ خدمت کرد و مرد مقبل است
انگے رسید تراور صبر لاف

در بیان تجرید و تفرید

گر صفایے بایدت تجرید شو
ترک و خوہست تجرید آسپر
اصل تجریدت و اع شہوتست
گر وہی یکبار شہوت را طلاق
گر تو بر واری ز غیرش اعتبید
اعتماوت چون ہمہ بر حق بود
ترک و نیا کن برائے آخرت
گر بیانی از سعادت این مقام
گر ز دنیا دست شوی بہر حق
روح و بد باش و ایم مرد باش
گر و کبر و عجب و خودیائے مکرر
ہر کہ کرد کورہ انگشت گشت
و انگہ با عطارے گرد و قریب

در خبر واری ز اہل و ید شو
نہم کن مغیے تفرید آسپر
بلکہ کلی القطار شہوتست
آن زمان گردی تو در تفرید طاق
آنکہ از تجرید گردی با مسید
آن مت تفرید جان مطلق بود
و ز بدن برکش لباس فخرت
صاحب تجرید باشی السلام
و آنکہ از تفرید گویندت سبق
تا بہر فرے نشینی گرد باش
قدر خود بشناس و ہر جائے مکرر
جامہ از دودش سیا و زشت گشت
او ہی باید ز بوسے خوش نصیب

هميشه صالحان باش اے پسر
جانب ظالم مکن ميل اے عزيز
روز اهل ظلم بگيريد اے فقير
صحبت ظالم لبان آتش ست
از حضور صالحان صالح شوے
هر که او با صالحان همدم شود
اے پسر بگذار راه شمع را
از شمعيت گم نهی بيرون قدم
هر که در راه ضلالت مے و دو
حق طلب و زکار باطل و ربايش
هر که نگريد صراط مستقيم
در ره شيطان منه کام آخه
هر که در راه حقيقت سالک است
بر خلاف نفس کن کار اے پسر

دور باش از رند و فلاش اے پسر
ورکنی کردی از ان خيل اے عزيز
تانه سوری ز آتش نيز اے فقير
زانکه خلق آزار نند و سرکش ست
ور نشيني بايد اهل طالح شوے
در حریم خاص حق محرم شود
اصل يابی گريزي سرع را
در ضلالت افتی و رنج و الم
از جهالت بالبطالت مے رود
در سخا و مردمي مشهور باش
در غدا بآخرت ماند معشيم
تانه کردی خوار و بدنام آخه
روز و شب خايفت ز قهر مالک ست
تا نيفتی زار و زار اے پسر

در بيان کرامات الهی

چار خيبر است از کرامت هاي حق
اول آن باشد که باشد راستگوئی
بعد از ان حفظ امانت باشدش
هر که اخي داده باشد اين چهار

مقبل است آنکس که گير اين سبق
با سخاوت باشد و هم تازه روئي
هم نظر پاک از جنانست باشدش
باشد آنکس مومن و پرهيزگار

در بیان آنکه دوستی را نشاید

تو طمع زان دوستدار ای پسر
دوست مسماش بدو مردم میباش
از چنان کس خوشیتن ادوار وار
دور از و باش تا داری حیوة
گر سر خود بر قدم های تو سود
خشم ایشان شد خدای تو اگر
ز بهار او را نه گوئی مر حبا

دوست باشد زبان کار ای پسر
هر که میگوید بدی با تو فاش
دوستی هرگز مکن با باده خوار
منعمی گری کند ترک زکوة
دور شو آنکس خواهد از تو سود
ای پسر از سو و خواران کن حد
آن که از مردم همه گیر دریا

در بیان غمخواران مردم

زانکه هست این سنت خیر البشر
در مجالس خدمت اصحاب کن
تا ترا پیوسته حق دارد عزیز
عرش حق در جنبش آید آن مان
مالک اندر و خوش بریان کند
باز یابد جنت در بسته را
از چنان کس در میاش ای پسر
تا غریز و بگيران باشی تو نیز
کیس ز سیرت با خوب و لیاست
تا نمیرد در بدن قلب کا غلام

بر سر بالین بیمار را گذر
تا توانی تشنه را سیراب کن
خاطر ایام را در یاب بنزد
چون شود گریان نیمه ناگهان
چون نیمه را کسی گریان کند
آنکه خنداند نیمه خسته را
هر که اسرار ت کند فاش ای پسر
در جوانی دار پیران اعزیز
در حقیقت گریه بشتابی رواست
بر سر سیری مخور هرگز تمام

علت مردم ز پر خوارے بود
راحتے بنود حسود شوم را
بهر منافق را تو دشمن دار باش
توبه بد خو کج محکم بود
تا شود وین توصافی چون لال
آنکه باشد در پی قوت حرام

خوردن پر شکم بیاری بود
کاذب بد بخت را بنود و ف
از دے وار فعل دے بنیر بایش
مرنجیلان را مروت کم بود
باش ایام طالب قوت حلال
در تن او دل ہے میر و تمام

در بیان صلہ رحم

رو بر سپیدن بر خویشان خویش
هر که گرداند ز خویشا و ندرو
هر که او ترک آفارب میکند
گر چه خویشان تو باشند از بدان
هر که او از خویش خود بیگانه شد

تا که گردد مدت عمر تو بیش
بگیمان نقصان پذیرد عمر او
جسم خود قوت عقارب میکند
بدتر از قطع رحم حیرے مدان
نامش از روے بدی فسانه شد

در بیان قنوت

چیت مردے پر جو بدان
عذر خواهد مرد پیش از معصیت
آنکه کار نیک مردان میکند
هر که او باشد ز مردان خدا
اے پسر صحبت مردان و رای
هر که از مردان حق دار و نشان

اولا تر سپیدن از حق در نهان
باشدش طاعت پیش از معصیت
با ضعیفان لطف حسان میکند
باشد اندر تنگ دستی با سخا
تا نظر بایابی از فضل خدائے
نگذاند عیب دشمن بر زبان

خود نخواهد مرد خصمان اہلاک
مے بخوید مرد انصاف از کسے
ہر کہ پا اندر رہ مردان نہاد
اے پشتر ترک مراد خویش گیر

از غم ایشان شود اندوہناک
گر رسد ظلم و جفا با او بے
کے رود ہرگز بد نبسال مراد
وانگہے راہ سلامت پیش گیر

در بیان فقر

فقر میدانی چه باشد اے پسر
گر چه باشد بے نوا در زیر دلق
گر سہ باشد ز سیری م زند
گر چه باشد لاغر و زار و ضعیف
خون دل پر دار و دوست ہتی
اے پسر خود را بد ز لیشان سپار
با فقیران ہر کہ ہمد مے شود

یا تو گویم گر نداری زان خبر
خویش را متعم نماید پیش خلق
دوستی با دشمنان خود کند
وقت طلعت کم نباشد از حریت
مے نماید در تراری قدر ہی
تا نگہدار و ترا پروردگار
در سر اے خلد محرم مے شود

در بیان انتباہ از مغفلت

در بلایاری محواه از بیچ کس
از خدائے خویش متن غافل مباش
جائے گریست اینجہان رو محمد
ہمچو مور از حرص ہر سوئے مرو
اے پسر کو دک نہ بازی مکن

زانکہ نبود جسد خدا فریاد رس
غافلانہ در رہ باطل مباش
چشم عبرت بر کشا و لب بہ بند
پند نا صح را بہ گوش جان شنو
کار با شیطان یا نیازی مکن

یعنی در بلایاری محواه از بیچ کس از خدائے خویش متن غافل مباش
چشم عبرت بر کشا و لب بہ بند پند نا صح را بہ گوش جان شنو
کار با شیطان یا نیازی مکن

نفس بد را در گناه یاری مده
 سر کجا همت بود آنجا فرو
 دشمنی داری از و ایمن میباش
 در ره فسق و هوا مگر بستاند
 چون سفر در پیش آری ز او گیر
 ای پسر اندیشه از اغلال کن
 تان سواری ساز کاری پیشه کن
 جمله را چون هست بدو رخ گذر
 آتش در پیش آری آفتاب
 عقبه راه است و بار بس گران
 داری اندیش روز و شب
 ای پسر راه شریعت پیشگیر
 ای برادر باش در فرمان حق
 گمرون از حکم خدا بیت بر متاب
 تابیبی در بهشت عدن جائی
 تا و همت جائی در دارالسلام
 شاوگر داری درون خسته را
 هر که از اداین نصیحت بجائی
 یا الهی رحم کن بر ما همه

عمر مرید از تنه گاه کاری مده
 راه حق راه همچو نایب نامرو
 زیر سقف ستون بیا کن میباش
 خوشیتن را سحره شیطان مساک
 عمر خود را مگر بسیر بر باد گیر
 نفس بد را از لکد پا مال کن
 از عذاب قهر حق اندیشه کن
 جائی شادی نیست با چنین خطر
 هیچ خوف نیست از نار سعیر
 بگذر دیارت به سحره نگران
 از خدا نیست امکان گریز
 روز ترک بپای خوش گیر
 تابیبی حبت و رضوان حق
 تان مانی روز محشر در عذاب
 شفقته نجات با خلق خدای
 یا فقیران و زو شب میده طعام
 باز یابی حبت در بسته را
 در رو عالم را قشش نبخش خدای
 عفو کن جمله گناه ما همه

عاجزیم و جزمیہا کرده بسے
گمراختی و برانی بنده ایم
رحمت حق یاد بر جان کسے

نیست مارا غیر تو دیگر کسے
هر چه حکمت تست ان خورشید ام
کین نصائح را بخواند او بسے

در خاتمه الکتاب

رحمتے ماند بسے از ذوالجلال
کس همه درها بنظم آورده است
یادگاری در جهان بگذاشته
اهل دین این قدر کافی بود
بهر که اینها را بداند عاقلست
در حواریان بسیار السلام
یار آن ساعت که جان بر لب سد
شریت شهد شهادت نوشیم
چون ندارم ردو عالم جز تو کس

بر روان پاک آن صاحب کمال
غوطه یاد بر بحر معنی خورده است
هیچ پند را فرو نگذاشته
اهل دین را بهیچ وافی بود
و آنکه اینها کار بند و کامل است
هم نشین اولیاء باشد مدام
نفس پر موده بتاب تب سد
خلعت راه سعادت پوشیم
هم تو می باشی مرا فریاد رس

صد پند لقمان حکیم بصاحبزاده و الاحرام الکبریم

اول آنکه ای جان پدر خدا غرو حل الشناس و هر چه از پند و نصیحت گوئی نخست
بر آن کار کن سخن باندازه خویش بگوئی قدر مرم بدان شوق همه کس را شناس راز خود را
نگاهدار بیدار وقت سختی بیاز ماست ای دوست و یار امتحان کن از مرم بلیه نادان بگریز
دوست نیک اناکزین در کار خیر و جهد نما بر زبان اغماو کن تدبیر مردم مصلح و دانا کن سخن نجیب

گوئی جوانی را غنیمت آن بهنگام جوانی کار و دوی جهان راست کن - یاران دوستان را
 غیر ز دار بادوست دشمن ابر و کشاده دار - مادر پذیر غنیمت آن استاد و اہتہ زید شمر -
 خرم باندازہ دخل کن در عہہ میانہ روش - جو امر وی پیش کن خدمت ہمان بہ واجبی
 ادا کن - خانہ کہ درانی چشم زبانرا نگاہ دار جامہ تن پاکدار - با حجاب باش - فرزند
 را علم ادب بیاموز و اگر ممکن باشد تیر انداختن و سواری بیاموز - از گفتن منور کہ پوشی ابتدا
 از پاراست کن بدآورن از پانچ گتہ باہر کس را باندازہ کن - لبش چوں سخن گوئی
 آہستہ وزم گوئی و بروز چون گوی بہر سوہ کن کم خوردن و کم گفتن اعلا انداز از
 ہرچ بخود پسندی بدنگران پسند کار یادانش تدبیر کن - یا آموختہ استادی مکن - بازن و
 کودک از را گنجے برخیر کسان دل منہ - از یاد صلاں چشم وفاداری اندیشہ در کار مشو - ناکردہ را
 کرد مشمر - کار مزبور و مہنگن - باز خود بزرگتر مزاج مکن - با مردم بزرگ سخن راز نگوئے
 عوام الناس را گستاخ مساز - حاجتمند انا مہ کن - از جنگ گشتہ یاد کن - خیر کسان
 باخیر خود میامیز مال خود ابد و دشمن خود منما - خوشیا وندی از خوشیا وندان بہر کسان
 کہ نیک باشند بہ عیت یاد کن - بخود مگر - چاکہ الی تادہ باشد تو نیز موافقت ہم کن -
 انگشتان بہم گذران - در پیش مردم خلالت ندان مکن - آب ہن بینی با وار بلند مینداز -
 در کار دوست برہن نہر و مردم کاہی مکش انگشت در بینی مکن سخن نہر آ میندہ مگوئے
 مردم پیش مرد چغل مکن - بخاری چشم و ہر مکن سخن گشتہ را و بگر بار فحواہ - از سخن کہ خندہ
 زید صذر کن - سنا خود و اہل خود پیش مگوئے - خود اچان نان میلایئے - ہرگز بہ مراد فرندان
 مباش زبانرا گہد و در وقت سخن دست مجذبان - حرمت ہمہ کس ایاس دار - بہ آمد
 کسان بہستان مشو - مر و اہ بدی یاد کن کہ سو ندارد و تاتوانی جنگ و خصم مساز - قوت

از نایب باش آرموده کس را جز به صلاح گمان مبرزان خود ایستاده و گریان مخور و کار با تعجیل مکن -
 ایستاده دنیا خود را در رخ میفکند - هر که خود را شناسد از شناس حالت غضب سخن فیه گوئی آیتین
 اب بینی پاک مکن بوقت آمدن آتشا نخب پیش مر مخور از بزرگان پیش و برین سخن مروم میا
 پیش هر از او متعجب و را منکر بلکه بسورین بر اگر لانی بر سوار برهنه سوار پیشان بکشی خشم مکن - بهمان
 اگر مفر با دیوانه و سخن مگو - باز نوا و ایشان بر سر محله نشین - بهر سود و زیان آبرو خود مرنیزه
 فضول و متکبر باش خست و مر مخور پیش مگیر از جنگ فتنه پر نه کن باش بیکار و انگشتی در مرم باش
 مرا عاکن چند آنکه خوار خوار نه رسی - و رفتن باش زندانی کن - بخدا به صدق و به نفس بقهر و وبا -
 خلق به الصاد برین بحد و خود ان به و بد و ایشان به سخاوت و بد و ستان یاران به نصیحت و به
 بد شمنان حکیم و جاهلان خاموشی به عالمان تواضع با بی نظیر اسیر - مال کس طمع مکن و چون پیش
 آید منع مکن لیکن چو پیش آید جمع مکن گفت سه نه از کلمه در نصیحت نوشته ام سه کلمه از ان
 برگزیده ام و از ان دو یاد و از یک فراموش گردان یعنی ندانم تعالی و مرگ ایاد و از ویگی کرده را
 فراموش کن نیز فرموده اند که خاموشی هفت خاد دارد - زنتی که پیرایه به بیست سلطنت
 عبادتی محنت حصار دیوار - بزاری معذرت از کراماتین پوشیدن عیبها
 بدیت با طبع هیچ مضمون به لب لبتن نمی آید خاموشی معنی ارد که در گفتن نمی آید -
 فرد - سینها را خاموشی گنجینه گوهر کند - یاد و ارم از صدق است این نکته سر سبز را -
 نقل است ماکه از پرسیدند معنی بلوغ چیست فرمود و سنه دار و یک آنگه از مرد
 تمت منی بیرون آید و دم آنکه مرار می بیند آید - با الحین

ملک دین محمد ایند شتر جان کت لا کت شری بازار

